

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаканов Р. Д., к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Окупація російськими військами території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, частини Донецької та Луганської областей стали завершальною фазою економіко-політичного тиску на Україну з боку Російської федерації по недопущенню виходу нашої батьківщини з орбіти впливу колишньої імперії.

Російське «Державне унітарне підприємство Чорноморнафтогаз», яке після анексії Криму навесні 2014 року незаконно заволоділо активами української компанії "Чорноморнафтогаз", щорічно на шельфі Чорного моря видобуває 2 млрд. м³ природного газу. Згідно зі звітом НАК «Нафтогаз» за 2014 рік, вартість втрачених у Криму активів оцінювалася в 13,8 млрд. грн.[7]. Збитки групи Нафтогаз внаслідок окупації Криму на даний час оцінюються експертами у суму близько 5 млрд дол. [8] В. Горбулін іще в кінці 2015 р. оцінив втрати України від окупації Криму в 1,2 трлн грн. У зв'язку з окупацією Криму Росією українськими компаніями вже подано 7 позовів з питань захисту інвестицій проти РФ.

Непідконтрольна частина території України на Донбасі територіально складає 3% від загальної території нашої держави. До початку військового конфлікту, частка Донецької і Луганської області складала 15,7% від ВВП країни і давала 21,4% експортних надходжень, вже в 2015 р. цей показник скоротився до 5-6%. В 2014 р. після початку російського вторгнення на Донбасі «20% промислового потенціалу України опинилися на окупованій території, з яких майже 50% були фізично зруйновані» [1]. За оцінкою Мінекономрозвитку, понад 40 % негативного внеску в динаміку ВВП у 2014-2015 рр. пов'язано саме із ситуацією у Донецькій та Луганській областях

Реінтеграція України (економічна і політична) неможлива без вирішення питання зовнішньої агресії. Однак, незалежно від політичного сценарію вирішення Україна потребує визначитись з економічною стратегією реінтеграції втрачених територій. Недавно запропонований Закон України «Про особливості державної політики з відновлення державного суверенітету України на тимчасово окупованій території

Донецької і Луганської областей» не буде діяти без ефективної економічної стратегії як щодо окупованих територій, так і щодо країни-агресора.

Після анексії Криму, Україною було прийнято ряд законодавчих актів щодо режиму відносин з окупованою територією, а також нормативних документів, що визначають статус українських громадян з непідконтрольних територій на Півдні України. До таких документів відносяться: Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (квітень 2014 р.), Закон України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» (серпень 2014 р.).

Згідно п. 5.3. Закону про ВЕЗ «Крим» фізичні особи, які мають податкову адресу (місце проживання) на території ВЕЗ «Крим» прирівнюються з метою оподаткування до нерезидентів, спадщина, отримана кримчанами від громадян України, які проживають на іншій території нашої країни, тепер повинна буде обкладатися за ставкою 15 або 17%, в той час як раніше вона обкладалася за ставкою 0% (при успадкуванні майна від родичів першого ступеня споріднення) або 5% (при успадкуванні від інших родичів) [5].

Постанова НБУ «Про застосування окремих норм валютного законодавства під час режиму тимчасової окупації на території вільної економічної зони "Крим"» (від 03.11.2014 № 699). Особа, місцезнаходження якої на території ВЕЗ "Крим", прирівнюється до нерезидента (за інвестиційними операціями - до іноземного інвестора) [5]. Вищенаведені нормативні акти не працюють на мету реінтеграції Криму ні в тактичному, ні в стратегічному плані, а також руйнують соціальні мережі, ускладнюючи комунікацію з Україною патріотично налаштованої частини кримчан.

Відносини з окупованими територіями Донбасу знаходяться під значним впливом «гібридного стану» неоголошеної війни, що з одного боку не дає визначеності у механізмі економічних відносин з цими територіями, з іншого боку не повністю розриває перспективи реінтеграції в короткостроковому періоді. *Рішенням РНБОУ від 15 березня 2017 р. «Про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним загрозам національній безпеці України»* (введено в дію Указом Президента України від 15 березня 2017 р.) прийнято рішення тимчасово, до реалізації пунктів 1 і 2 Мінського "Комплексу заходів" від 12 лютого 2015 року, а також до повернення захоплених підприємств до функціонування згідно із законодавством України, припинити переміщення вантажів через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей [4].

Питання подвійного громадянства на сьогодні набуло вагомого значення не лише для етнічної української діаспори всіх країн, а тепер має вагоме економіко-політичне значення, бо наявність у них паспортів іншої країни і не вирішення питань Криму і Донбасу, зокрема, змушує мільйони українців існувати в умовах, коли Україна не в змозі (з причини зовнішнього втручання) захистити права своїх громадян на непідконтрольних територіях. Неоднозначне трактування законів про громадянство, існування проблеми на Донбасі і в Криму (нечіткі інструкції відносно вимушеного громадянства РФ) з одного боку формують корупційні стимули, з іншого – обмежують потенціал трудових ресурсів на своїй міжнародно визнаній території.

На сьогодні, можна стверджувати, що єдиного комплексного бачення відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Україні немає, а економічна політика є більшою мірою імпульсивною, а не проактивною. Діяльність Російської Федерації є послідовних військовим, політичним та економічним тиском на Україну задля її або повного повернення в орбіту інтересів Росії або ж цілковитої дезінтеграції і перетворення на *fragile state*. Займаючи по показнику Рейтингу крихких держав 2017 (*Fragile States Index*) 90 місце серед 178 можна стверджувати, що на сьогодні цей сценарій не вдалось втілити, однак, на відміну від країн ЄС/ОЕСР ми знаходимось в зоні ризику.

Література

1. Економіка окупованого Донбасу // Нова Україна. Інститут стратегічних досліджень. URL: <http://newukraineinstitute.org/media/news/531/file/Donbass15.05.2015.pdf> (дата звернення: 30.09.2017)
2. Закон України. Про створення вільної економічної зони "Крим" та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України // Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1636-vii> (дата звернення: 30.09.2017)
3. Порошенко: 10% промисловості України знищено // Портал «Українська правда». URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/12/22/7052927/> (дата звернення: 30.09.2017)
4. Рішення РНБОУ «Про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним загрозам національній безпеці України» // Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/622017-21470> (дата звернення: 30.09.2017)

5. Хахула М. Правовий статус кримчан: міфи та реальність // АО «Летрадо». URL: <http://letrado.ua/uk/publikatsiyi/pravovuj-status-krymchan/> (дата звернення: 30.09.2017)
6. Fragile States Index // The Fund for Peace. URL: <http://fundforpeace.org/fsi/> (дата звернення: 30.09.2017)
7. Росія незаконно видобуває на шельфі Чорного моря 2 мільярди кубометрів газу на рік – «Чорноморнафтогаз» // Інформаційне агентство УНІАН. URL: <https://economics.unian.ua/energetics/1604421-rosiya-nezakonno-vidobuvae-na-shelfi-chornogo-morya-2-milyardi-kubometriv-gazu-na-rik-chornomornaftogaz.html>
8. Нафтогаз подав позовну заяву з вимогою до Росії відшкодувати 5 млрд. дол. збитків у зв'язку з захопленням активів у Криму // Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». URL: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/0B22AB0A9EEF3D87C22581A100238F32> (дата звернення: 30.09.2017)